

BÜĞDÜZ KÖYÜ (BURDUR)'NDE TESPİT EDİLEN DÜZ DOKUMALAR

PLAIN WEAVINGS IDENTIFIED IN BÜĞDÜZ VILLAGE (BURDUR)

 Ayşe Yıldırım*, Mustafa Genç****Öz**

Burdur ili; Türkmen ve Yörük birliklerinin oluşturduğu kültürel bir bölge olan Teke Yöresi'nin önemli dokuma merkezlerinden biridir. Halı dokumacılığı ile tanınan ilde düz dokumacılığın da yoğun bir şekilde yapıldığı bilinmektedir. Yörede yapılan alan araştırması sonucu düz dokumacılıkta önemli merkezlerden biri olan Büğdüz köyünde az da olsa hala düz dokuma yapan dokuyucuların olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında 4 seccade, 3 yer yaygısı, 4 torba, 1 heybe olmak üzere toplam 12 adet zili ve cicim teknikli dokumalar ele alınmıştır. Çalışmanın amacı yörede belirlenen cicim ve zili dokumaların kompozisyon, teknik, motif, malzeme, renk ve kullanım alanı ile ilgili özelliklerinin incelenip değerlendirilmesidir. Ele alınan dokumalar edinilen bilgiler ve kaynak kişilerin desteği ile analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Dokumaların çizimleri yapılmış, benzerlikler ve farklılıklar belirlenip kayıt altına alınmıştır. Her geçen gün üretimi azalan yöre dokumalarının gelecek nesillere aktarılması ve bundan sonraki çalışmalara kaynak olması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büğdüz, Burdur, Yaygı, Seccade, Torba, Heybe.

Abstract

Burdur province is one of the important weaving centers of the Teke Region, a cultural area formed by Turkmen and Yörük communities. While the province is known for its carpet weaving, it is also recognized for its significant production of plain weaving. As a result of the field research conducted in the region, it was determined that there are still a few weavers doing flat weaving in Büğdüz village, which is one of the important centers in plain weaving. Within the scope of the research, a total of 12 weavings with zili and cicim techniques, including 4 prayer rugs, 3 floor mats, 4 bags and 1 saddlebags, were discussed. The aim of the study is to examine and evaluate the cicim and zili samples found in the region in terms of technique, composition, motif, color, material and usage area. The textiles discussed were analyzed and evaluated through the gathered information and the support of resource persons. Drawings of the weavings were made, similarities and differences were determined and recorded. It is aimed to transfer the local textiles, whose production is decreasing day by day, to future generations and to be a source for future studies.

Keywords: Burdur, Büğdüz, Mat, Prayer Rug, Bag, Saddlebag.

Araştırma Makalesi / Research Article

Başvuru tarihi / Received: 25 Eylül 2024- Kabul tarihi / Accepted: 06 Aralık 2024

** Dr. Öğr. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak EGMYO, Grafik Tasarım Bölümü, ayildirim@mehmetakif.edu.tr, Burdur/TÜRKİYE.

** Prof.Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, mustafagenc@sdu.edu.tr, Isparta/TÜRKİYE.

1. Giriş

Anadolu Türk dokuma kültürü, farklı teknik, malzeme ve desen özellikleri ile maddi kültürün önemli değerlerinden biridir. Özellikle de Anadolu ve çevresinde Yörük yaşamının ve kültürünün devam ettiği yerleşim yerlerinde dokuma kültürünün en güzel ve çeşitli örneklerini görmek mümkündür (Genç ve Öztürk, 2023:223). Kirkitli düz dokumalar, Türk dokuma sanatlarında önemli bir yer tutmakta olup yaşam ve kültürün önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar. Dokuma teknikleri açısından kilim, zili, sumak, cicim olmak üzere dört ayrı tür dokuma tekniği incelenmektedir. Kirkitli düz dokumalar, iki ya da fazla iplik kullanılarak yapılan, aralardan geçirilen, düğümsüz ve havsız (tüysüz) dokumalardır. Tür açısından yer yaygıları olarak kilim ve haba; ibadetlerde kullanılan seccade, sofraltığı, iteği, ihram, çuval, torba, kese, heybe, kolan, yastık, örtü, perde gibi amaçlarla dokunmaktadır. Asya'dan başlayarak Avrupa ve Amerika'ya kadar uzanan düz dokumaların en güzel ve tanınmış örneklerinin ülkemizde üretildiği bilim dünyasınca tartışmasız kabul edilmektedir (Deniz, 1991:109; Barışta, 2011:29; Onur ve Akpınar, 2011:85; Öngen, 2016:62).

Araştırmada, Büğdüz köyü ve yakın çevresinde önceki yıllarda üretilmiş ve hala dokunan yaygı ve diğer dokuma ürünlerini tespit etmek, güncel durumlarını belirlemek, yöredeki kullanım özelliklerini açığa çıkarmak ve Türk el sanatları alan yazınına katkı yapılması amaçlanmaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Burdur merkez köylerinden olan Büğdüz köyü ve çevresinde yapılan incelemelerde, dokumacılık yapmış ve halen yapmakta olan kişilerle bilgi edinme amaçlı görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen verilerle dokuma ürünleri gruplanmış ve tablolar oluşturulmuştur. Konu ile ilgili kaynaklar yardımıyla değerlendirmeler yapılmıştır.

Konu kapsamında ele alınan Büğdüz köyü ve çevresinde üretilmiş düz dokumalarını incelemek için 2021 ile 2023 yılları arasında bizzat köye gidilerek yerinde alan araştırması yapılmıştır. Araştırma için, köyde uzun yıllar dokuma yaptığı bilinen aileler ziyaret edilerek, ailenin izin verdiği dokuma örnekleri incelenerek değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde dokuma örneklerine ilişkin bilgiler kayıt altına alınmıştır. Ulaşılan 25 örnekten 12 tanesi; teknik,

dokuma, renk, motif ve kompozisyon özellikleri yönüyle incelenerek, fotoğrafları çekilmiş ve örnek için bilgi formları düzenlenmiştir.

Büğdüz köyü ve çevresinde yapılan alan çalışması sonucunda toplam 25 dokuma örneği tespit edilmiş olup bunlardan 4 seccade, 3 yer yaygısı kilim, 4 torba, 1 heybe örneği incelenerek, 12 örneğin desen ve teknik özellikleri değerlendirilmiştir. Dokumaların türü, dokuma tekniği, bordür ve zemindeki motiflerin isimlendirilmesinde, renk ve kompozisyon özelliklerinin belirlenmesinde Acar, B. (1975) "Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları"; Acar, B. (1982) "Kilim-Cicim- Zili-Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları"; Hız, K. ve Oyman, N. R. (2016). "Burdur İli Geleneksel Mekikli Dokumaları"; Göksel vd. (2019) "Kütahya Yöresi Cicim ve Zili Örnekleri"; Ölmez ve Etikan (2023) Kırşehir Kilim, Cicim, Zili ve Sumak Dokumaları; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, Cicim, Zili, Palas; Polat vd. "İğdir'da Tespit Edilen Mafraş Dokumalarının Teknik ve Tasarım Açısından İncelenmesi" (2023); Şahin, Z. (2023) Kuruhüyük (Felahiye-Kayseri) Yöresi Düz Dokumaları" ve Yıldırım, A. (2023) "Gökçeyaka (Yeşilova-Burdur) Düz Dokumaları" başlıklı eserlerinden yararlanılmıştır.

3. Büğdüz Köyünde Dokumacılık

Teke Yöresinin diğer yerleşim birimlerinde olduğu gibi Büğdüz köyü ve çevresinde de düz dokumalar uzun yıllar öncesinden beri dokunmaktadır. Ancak yöre aynı zamanda aktif fayların bulunduğu ve yıkıntılara yol açabildiği deprem bölgelerinden biridir. Nitekim yörede görülen 1971 Depremi şehir merkezinde ve çevrede ciddi yıkımlara yol açmıştır. Özellikle inşaat kalitesinin olmayan bölgelerde ve köylerde büyük hasarlara yol açmıştır. Deprem etkilediği köylerden biri de Büğdüz köyüydü. Deprem sonrası kurulan deprem konutlarıyla birlikte halkın gelir düzeyini artırmak için halı atölyeleri kuruldu. Daha önce ev tipi yapılmakta olan dokumacılık, kurumsal bir yapı halinde Büğdüz köyü Halı Atölyelerinde dokunmaya başlanmıştır (Özyıldırım, 2018:130). Yaklaşık 20 yıl boyunca seri halde sürdürülen halı dokumacılığı, fabrika halılarının artması, el emeğine verilen değer azalması, köylerden kentlere göç gibi nedenlerle günümüzde hemen hemen hiç yapılmamaktadır. Sadece sipariş üzerine ipek halı dokumacılığı ve geleneksel düz dokumacılık az oran da olsa bile devam ettirilmektedir.

4. Tarihçe

İncelemenin yapıldığı Büğdüz köyünün sınırları içerisinde yer aldığı Burdur dünyanın en eski yerleşim birimlerinden biridir. Bu konuda bir zamanlar Tatlısu gölü olan daha sonra tektonik

nedenlerle tuzlanarak kimyasal yapısı değişen Burdur Gölü en büyük etkenlerden biridir ve yörenin kısmen ılıman iklimi ve biyolojik zenginliğinin kaynağıdır. Merkeze bağlı Hacılar ve Kuruçay höyüklerinde 10.000 yıl öncesine ait yerleşimlerin olduğu belirlenmiştir. Yöre sırasıyla Hitit, Frigya, Lidya, Persler, Bergama Krallığı, Roma, Bizans ve Selçuklu'ların Anadolu'ya geçişleri ile Türklerin eline geçmiştir. Daha sonra Türkmen Kınalı Aşiretinin bugünkü şehrin konumlandığı yere yerleştiği bilinmektedir. İlk olarak Tirkemiş adını alan yöre, önceki ismi olan Polidorya isminin değiştirilmesiyle bu günkü ismini almıştır. Anadolu Selçukluları Devletinin yıkılmasıyla bölgede Hamitoğulları Beyliği kurulmuştur. Şehrin Osmanlı İmparatorluğuna dahil edilmesi 1423 yılında II. Murat zamanında gerçekleşmiştir. Genel olarak Türkmenlerin ve Sarı keçili Aşiretinin yatağı olan şehir Osmanlı döneminde Has'ı Türkmen ya da Türkmen Halis diye anılmaktaydı (Özata, 2009:15-16; Yiğın ve Akay, 2023:7-8).

Araştırmanın yapıldığı Büğdüz Köyü Burdur il sınırları içine yer alan tipik bir Anadolu köyüdür. İsmi Oğuz boylarından biri olan Büğdüz'lerden alan yerleşim birimi, Kâşgarlı Mahmud tarafından, Oğuz'ların boy listelerinde sekizinci basamakta zikredilmektedir. Yine Reşîdüddin Fazlullah'ın (XIV. yüzyıl) Büğdüzler'i Oğuzların Üçok kolundan, Kınık, Yıva ve İğdir boyları ile Oğuz Han oğullarından Deniz Han'dan türediklerini ifade etmektedir. Büğdüz "herkese karşı alçak gönüllü olan, yardımcı (hizmet edici)" anlamına gelmektedir. Dede Korkut destanlarında adı geçen Büğdüz'lerin Anadolu'da Türklerin hâkim ve egemen olmalarında ciddi katkılar sağladığı ifade olunmaktadır (<http> 1).

Büğdüz ve çevresinde dokumacılık kültürel ekonomik bir uğraş olarak çok eski dönemlere dayanmaktadır. Günümüzde fabrika tipi dokumacılığın artmasıyla el dokumacılığının çok azalmış olması yöre dokumacılığını çok etkilemiştir. Yakın geçmişte Burdur ve çevresinde aranan, sipariş verilen ve yoğun bir şekilde ticareti yapılan bir dokuma merkezi olan köyde son zamanlarda sadece sipariş üzerine az sayıda dokuma yapılmaktadır. Ancak geleneklerine bağlı olan yöre halkı bu eşsiz dokuma ürünlerini büyük bir özenle muhafaza etmeye devam etmektedirler.

5. Tespit Edilen Düz Dokumalarda Malzeme, Teknik, Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri

5.1. Kullanım Amacı

Geçmiş dönemlerde önemli bir dokunma merkezi olan Büğdüz köyünde hâlâ çok az da olsa küçük tezgahlarda kilim dokumaların yapıldığı tespit edilmiştir. Günümüzde sadece isteğe bağlı olarak üretilen kilim dokumalar geçmişte farklı amaçlarla dokunmuştur. Yörede tespit edilen düz dokumaların yer yargısı, duvar örtüsü, çoban torbası, beşik örtüsü, seccade, ölümlük- dirimlik, ekmek mendili ve divan örtüsü olarak dokundukları tespit edilmiştir.

5.2. Malzemeler

Büğdüz köyünde geçmiş yıllara ait dokumalarda yün iplerin kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde orlon, pamuk gibi hazır iplerle ya da eskiden kalan iplerle dokumaların yapıldığını belirten Fatıma Tokgöz ve Kadriye Can'dan eskiden kendi besledikleri hayvanlarının yünlerini eğirip, kök boyalarla boyadıklarını ve bu iplerle kilim dokuduklarını ifade etmektedirler. Oyman (2005:117-118) Burdur ili geleneksel dokumaları ve günümüzdeki durumu adlı çalışmasında Büğdüz köyünde dokunan kilimler de iplik olarak kıl ve yünün, tezgâh olarak da ahşap ıstar tezgahların kullanıldığını ifade etmektedir (Görsel 1 ve 2).

Görsel 1. Yün Eğirmede Kullanılan Kirmanlar, (Ayşe Yıldırım Arşivinden 2021, Büğdüz).

5.3. Dokuma Tekniği

Burdur Büğdüz köyü düz dokumalarında çoğunlukla cicim ve zili tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra atkı yüzü kilim ve sumak tekniklerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Seccade ve yer yaygısı düz dokumaların tamamına yakınında atkı yüzü dokunma- cicim

zili ve sumak teknikleri ve yine atkı yüzü dokuma- cicim ve zili teknikleri bir arada kullanılmıştır. Düz dokumaların saçak örgülerinin de ve yörede kakül adı verilen süslemelerin de bulunduğu belirlenmiştir. Düz dokumaların; başlangıç ve bitiş kısmı, bordür ve orta zeminden, torba dokumaların; kilimlik, boncuk ve zeminden, heybe dokumaların; boncuk, su yolu ve orta zeminden oluştuğu görülmektedir. Torba ve heybe okumalarda daha çok zili ve çapraz zili tekniklerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

5.4. Teknik Özellikler

Bügdüz köyünde incelenen düz dokumaların genellikle 166cm x 220cm, 165cm x 229cm, seccade dokumaların 88cm x, 115cm, 98cm x120cm, torba dokumaların ise 20cm x 21cm ve 38cm x43 cm arasında değişen ölçülerde dokundukları belirlenmiştir. Çözüde 10 cm karede 35- 40- 55 tel sayısı, atkıda 10 cm karede 65 ila 120 tel sayısının bulunduğu tespit edilmiştir. Kesin bir kalitenin bulunmadığı düz dokumaların değişen ölçülerde dokundukları gözlenmiştir.

5.5. Renk Özellikleri

Renkler, simgeledikleri kavram ve anlamlar açısından, Türk kültüründe ve geleneklerinde önemli bir yer almaktadır (Koyuncu Okca ve Genç, 2015:237). Burdur yöresinde düz dokumaların da baskın rengin kırmızı olduğu ve Bügdüz köyü düz dokuma yaygıları, seccade ve torba dokumalarında da en çok kırmızı ve turuncu rengin kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte sarı, yeşil, mavi, maviye çalan mor ve beyaz rengin de sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Siyah, lacivert ve kahverenginin çok az kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.6. Motif Özellikleri

Bügdüz köyü düz dokumalarının karakteristik özellik taşıyan motifleri çingiraklı, tabak, kelebek, zikzak ve sığır sidiği motifleridir. Bu motiflerle birlikte pıtrak, göz, küpe, muska, sandık, el-tarak, farda gülü, beşik ayağı, çengel, koç boynuzu, su yolu, direk, boncuk, bıçkı, kedi gözü motiflerinin de sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir. Kirazlı su, zincirli su, turna katarı, dokuz göz, imam bayıltan, kurt izi, çakmak ve sırma motiflerinin de kullanıldığı bilinmektedir. Bügdüz kilimlerinin çingiraklı seccade, tabaklı kilim, boynuzlu namazlağı gibi motiflerden oluşturulan kompozisyonlara göre isimlendirildiği ifade edilmiştir.

5.7. Kompozisyon Özellikleri

Büğdüz kilimlerinde kompozisyon oluşturulurken; kaydırma, birbirini tekrar eden motifler tekniği ve dikey bantlara ayırma tekniği kullanıldığı tespit edilmiştir. Dokumaların başlangıç ve bitiş kısmında boncuk ve sırma motifleriyle ayrılan kuşaklarda sığır sidiği, kelebek, göz, imam bayıltan, yedi geçim ve pıtrak motiflerinin kullanıldığı görülmektedir. Boncuk, direk motiflerinin sınırlandığı bordürler çarpı, göz, zikzak, direk, sığır sidiği motifleriyle düzenlenmiştir. Orta zeminde ana motifler merkeze alınarak sonsuzluk hissi uyandıracak şekilde tekrar edilerek ya da bantlar içine yerleştirilerek kompozisyonlar oluşturulmuştur. Genellikle başlangıç- bitiş kısımları geniş tutularak hacim kazandırılmış, bordürler ve orta zemin şeklinde düzenleme yapılmıştır.

5.8. İlyas Köyünde Tespit Edilen Düz Dokuma Örnekleri

Büğdüz köyünde yapılan alan çalışması sonucunda toplam 25 dokuma örneği tespit edilmiş olup bunlardan 4 seccade, 3 yer yaygısı kilim, 4 torba, 1 heybe olmak üzere 12 örneğin desen ve teknik özellikleri değerlendirilmiştir.

Dokumalar yörede ıstar ismi verilen dikey dokuma tezgâhlarında dokunmaktadır. İstarlar genel olarak evlerin geniş bir odasına, sofa veya giriş kısmına ya da yaylalarda korumalı, küçük kapalı alanlara kurulmuşlardır (Görsel 2). Tespit edilen dokumaların genel olarak dokuyucuların kendi hayvanlarından elde ettikleri yünleri eğirerek, doğal boyama yöntemleri ile boyadıkları iplerle dokundukları belirlenmiştir.

5.8.1. Çingiraklı Namazlağı

Görsel 3. Çingiraklı Namazlağı ve Motifleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2021, Büğdüz Köyü).

Bilgi fişi 1		Seccade
İnceleme tarihi		10.04.2021
Dokuma türü		Seccade
Bulunduğu yer, yöredeki adı		Büğdüz köyü, Çingiraklı namazlağı
Dokuyucu ve tarihlendirme		Fatıma Tokgöz, 1970
Ölçüler (en x boy) cm		97cm x 134cm
İp türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma tekniği		Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniği
Motif	Bordür	Direk, göz, kaz ayağı
	Zemin	Çingirak, (gümüşlü ya da cümbüşlü), kelebek, sığır sidiği, bıçkı, yedi geçim (imam bayılta), göz
Renk		Kırmızı, sarı, mavi, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, siyah
Kaynak kişi		Fatıma Tokgöz, 78, Büğdüz köyü, ev hanımı

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen şeklindeki dokuma; başlangıç, bitiş, iç, dış su yolları, bordür ile orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında boncuk motifinin ayırdığı kuşaklarda bıçkı, sığır sidiği, kelebek, imam bayılta (yedi geçim) ve göz motifleri yer almaktadır. Dokumada kenarlar birbirini tekrar eden direk ve göz motifleri ile düzenlenmiştir. Dokumanın zemini, birbiriyle bağlantılı geometrik formlar içine aynı renk sırasıyla yörede çingiraklı cümbüşlü ya da gümüşlü olarak bilinen motiflerin yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

5.8.2. Seccade

Görsel 4. Çingiraklı Namazlağı ve Motifleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Soğanlı Köyü).

Bilgi Fişi 2		Seccade
İnceleme tarihi		10.06.2023
Dokuma türü		Seccade
Bulunduğu yer, yöredeki adı		Soğanlı köyü, Çingiraklı namazlağı
Dokuyucu ve tarihlendirme		Hayriye Acar, 1974
Ölçüler (en x boy) cm		88 cm x 115cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma tekniği		Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniği
Motif	Bordür	Direk, göz, kaz ayağı
	Zemin	Çingirak, (gümüşlü ya da cümbüşlü), kelebek, sığır sidiği, bıçkı, yedi geçim (imam bayıltan), göz
Renk		Kırmızı, sarı, mavi, turuncu, yeşil, pembe, beyaz, siyah
Kaynak kişi		Salih Acar, 85, Soğanlı köyü

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen şeklindeki dokuma; başlangıç, bitiş, iç, dış suları, bordür ve orta zeminden meydana gelmektedir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında boncuk motifinin ayırdığı kuşaklarda bıçkı, sığır sidiği, kelebek, imam bayıltan (yedi geçim) ve göz motifleri yer almaktadır. Dokumanın kenarları birbirini tekrar eden direk ve göz motifleri ile düzenlenmiştir. Dokumanın zemini birbiriyle bağlantılı geometrik formlar içine aynı renk sırasıyla yörede çingiraklı cümbüşlü ya da gümüşlü olarak bilinen motiflerin yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

5.8.3. Seccade

Görsel 5. Çingiraklı Namazlağı ve Kenar Motifleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Soğanlı Köyü).

Bilgi fişi 3		Seccade
İnceleme tarihi		18.06.2023
Dokuma türü		Seccade
Bulunduğu yer, yöredeki adı		Soğanlı köyü, Çingiraklı namazlağı
Dokuyucu ve tarihlendirme		Gülsüm Tortop, 1976
Ölçüler (en x boy) cm		98cm x 120cm
İp türü	Atkı	Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma tekniği		Kilim dokuma, sık motifli cicim tekniği
Motif	Bordür	Direk, göz, kaz ayağı
	Zemin	Boncuk, sırma, kelebek, göz, yedi geçim, cümbüşlü, ya da gümüşlü (çingirak)
Renk		Kırmızı, turuncu, pembe, yeşil, sarı, mavi, bordo, beyaz
Kaynak kişi		Şeref Tortop, 83, Soğanlı köyü, Fadime Sayın Özkan, 79, Soğanlı köyü.

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen şeklindeki dokuma; başlangıç, bitiş, iç, dış sular, bordür ile orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında sırasıyla sığır sidiği, kelebek, sığır sidiği, sırma, imam bayılta ya da yedi geçim, sırma ve göz motiflerinin bulunduğu kuşaklar boncuk motifli sular ile sınırlandırılmıştır. Dokumanın kenarları tekrarlı direk motifli ile düzenlenmiştir. Göz motifli bordür dokumanın dört bir yanını çevrelemektedir. Dokumanın zemininde boncuk motiflerinin birbirinden ayırdığı bağlantılı geometrik formların içine çingirak motifli yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur.

5.8.4. Seccade

Görsel 6. Seccade ve Kenar Motifleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Soğanlı Köyü).

Bilgi fişi 4		Yer yaygısı
İnceleme tarihi		18.06.2023
Dokuma türü		Seccade
Bulunduğu yer, yöredeki adı		Soğanlı köyü, Namazlağı
Dokuyucu ve tarihlendirme		Aysel Sayın, 1900
Ölçüler (en x boy) cm		80cm x 106cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma tekniği		Düz kilim, cicim tekniği
Kullanım alanı		Seccade, namazlağı
Motif	Bordür	Yok
	Zemin	Pıtrak
Renk		Kırmızı, sarı, turuncu, mavi, siyah, beyaz
Kaynak kişi		Şeref Tortop, 83, Soğanlı köyü, Fadime Sayın Özkan, 79, Soğanlı Köyü.

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen şeklindeki dokuma; başlangıç, bitiş kısmı ve orta zeminden oluşmaktadır. Orta zemin, tırnak motifleriyle siyah, yeşil ve kırmızı renkli yatay kuşaklara ayrılarak pıtrak motifleriyle düzenlenmiştir.1900 lu yılların başında dokunduğu tespit edilen dokuma; doğal boylarla elde edilen renklerin kullanılması ve yün iplerin inceliği açısından dikkat çekicidir.

5.8.5. Yer Yaygısı

Görsel 7. Yer Yaygısı ve Kenar Motifleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Büğdüz Köyü).

Bilgi fişi 5		Yer yaygısı
İnceleme Tarihi		18.06.2023
Dokuma Türü		Kilim
Bulunduğu yer, yöredeki Adı		Büğdüz köyü, Tabaklı Kilim
Dokuyucu ve tarihlendirme		Fatıma Tokgöz, 1975
Ölçüler (en x boy) cm		165cm x 229cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözüğü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği		Kilim, sık motifli cicim tekniği
Kullanım Alanı		Yer yaygısı
Motif	Bordür	Direk, göz,
	Zemin	Boncuk, sığır sidiği, kelebek, bıçkı, yedi geçim, sırma, göz, direk, tabak, top
Renk		Kırmızı, turuncu, bordo, sarı, yeşil, mavi, beyaz
Kaynak Kişi		Fatıma Tokgöz, 78, Büğdüz köyü, ev hanımı

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen şeklindeki dokuma; başlangıç, bitiş, iç ve dış suları, bordür ile orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmı boncuk motifinin ayırdığı kuşaklarda sırasıyla sığır sidiği, kelebek, sığır sidiği, bıçkı yedi geçim imam bayılta ya da karı boşatan, sırma ve göz motifleriyle düzenlenmiştir. Dokumanın iç su yolunda direk motif kullanılmıştır. Göz motifli bordür dokumanın dört bir yanını çevrelemektedir. Dokumanın orta zemininde eşkenar dörtgenlerin içine yerleştirilen top adı verilen motiflerin bulunduğu tabak desenli kompozisyon oluşturulmuştur.

5.8.6. Yer Yaygısı

Görsel 8. Yer Yaygısı ve Kenar Motifleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Büğdüz Köyü).

Bilgi fişi 6		Yer yaygısı
İnceleme Tarihi		18.06.2023
Dokuma Türü		Düz dokuma
Bulunduğu yer, yöredeki adı		Büğdüz köyü, Tabaklı Kilim
Dokuyucu ve tarihlendirme		Fatıma Tokgöz, 1975
Ölçüler (en x boy) cm		166cm x 220cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği		Kilim, sık motifli cicim tekniği
Kullanım Alanı		Yer yaygısı
Motif	Bordür	Direk, göz
	Zemin	Boncuk, sığır sidiği, kelebek, bıçkı, yedi geçim, sırma, göz, top, tabak
Renk		Kırmızı, turuncu, sarı, mavi, bordo, yeşil, beyaz
Kaynak Kişi		Fatıma Tokgöz, 78, Büğdüz köyü, ev hanımı

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen şeklindeki dokuma; başlangıç, bitiş, iç, dış su yolları, bordür ile orta zeminden meydana gelmektedir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmı boncuk motifinin ayırdığı kuşaklar sırasıyla sığır sidiği, kelebek, sığır sidiği, bıçkı, yedi geçim imam bayılta, sırma ve göz motifleri kullanılarak düzenlenmiştir. Dokumanın iç su yolunda direk motif kullanılmıştır. Göz motifli bordür dokumanın dört bir yanını çevrelemektedir. Dokumanın orta zemininde eşkenar dörtgenlerin içine yerleştirilen ve top adı verilen motiflerin bulunduğu tabak desenli kompozisyon oluşturulmuştur.

5.8.7. Yer Yaygısı

Görsel 9. Yer Yaygısı ve Kenar Motifleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Büğdüz Köyü).

Bilgi fişi 7	Yer yaygısı	
İnceleme Tarihi	18.06.2023	
Dokuma Türü	Düz dokuma	
Bulunduğu yer, yöredeki adı	Büğdüz köyü, Tabaklı kilim,	
Dokuyucu, tarihlendirme	Kadriye Candan, 1954	
Ölçüler (en x boy) cm	156cm x 206cm	
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği	Kilim, sık motifli cicim tekniği	
Motif	Bordür	Direk, göz, boncuk
	Zemin	Tabak, göz, kelebek, bıçkı, boncuk, yedi geçim, sığır sidiği, sırma
Renk	Kırmızı, yeşil, sarı, turuncu, mavi, pembe, maviye çalan mor, bordo, beyaz	

Kaynak Kişi	Kadriye Candan, 84, Büğdüz köyü, ev hanımı
-------------	--

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen şeklindeki dokuma; başlangıç, bitiş, iç, dış su yolları, bordür ile orta zeminden meydana gelmektedir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmı boncuk motifinin ayırdığı kuşaklarda sırasıyla sığır sidiği, kelebek, sığır sidiği, bıçkı, yedi geçim imam bayılta, sırma ve göz motifleri kullanılmıştır. Dokumanın iç su yolu direk motifi ile bezenmiştir. Göz motifli bordür dokumanın dört bir yanını çevrelemektedir. Dokumanın orta zemininde eşkenar dörtgenlerin içine yerleştirilen ve top adı verilen motiflerin bulunduğu tabak desenli kompozisyon oluşturulmuştur.

5.8.8. Torba

Görsel 10. Torba Ön ve Arka Yüzleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Büğdüz Köyü)

Bilgi fişi 8		Yer yaygısı
İnceleme Tarihi		18.06.2023
Dokuma Türü		Düz dokuma
Bulunduğu yer, yöredeki adı		Büğdüz köyü, Göbekli Torba
Dokuyucu ve tarihlendirme		Fatıma Tokgöz, 1970
Ölçüler (en x boy) cm		31cm x 34cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği		Kilim, sık motifli cicim tekniği
Motif	Bordür	Boncuk kaz ayağı
	Zemin	Boncuk, kelebek, kaz ayağı, direk, dokuz göz
Renk		Kırmızı, turuncu, mavi, sarı, yeşil, beyaz

Kaynak kişi	Fatıma Tokgöz, 78, Büğdüz köyü, ev hanımı
-------------	---

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen formdaki dokuma; başlangıç ve bitiş kısmı iç ve dış sular bordür ve orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında boncuk, kelebek ve kaz ayağı motifleri bulunmaktadır. Dokumanın sağ ve sol kenarları birbirini tekrar eden direk motifleriyle düzenlenmektedir. Dokumanın dış kenar suyu kaz ayağı motifleriyle süslenmiştir. Dokumanın zemin kompozisyonu yörede dokuz göz olarak da bilinen dolgulu pıtrak motifinin yerleştirildiği eşkenar dörtgenlerden oluşmaktadır. Eşkenar dörtgenleri çevreleyen boncuk motifli dokumada bütünlük sağlaması açısından dikkat çekicidir.

5.8.9. Torba

Görsel 11. Torba Ön ve Arka Yüzleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Büğdüz Köyü).

Bilgi fişi 9		Torba
İnceleme Tarihi		18.06.2023
Dokuma Türü		Düz dokuma
Bulunduğu yer, yöredeki adı		Büğdüz köyü, Yıldızlı torba
Dokuyucu, tarihlendirme		Fatıma Tokgöz, 1980
Ölçüler (en x boy) cm		20cm x 22cm
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği		Düz zili ve cicim
Kullanım Alanı		Yer yaygısı
Motif	Bordür	Boncuk, göz
	Zemin	Yıldız, beşli göz, boncuk, direk, çingirak
Renk		Kırmızı, beyaz, mavi, yeşil, sarı, turuncu

Kaynak kişi	Fatıma Tokgöz, 78, Büğdüz köyü, ev hanımı
-------------	---

Kompozisyon Özellikleri: Kare şeklindeki dokuma; başlangıç, bitiş, iç, dış su yolları, bordür ile orta zeminden oluşmaktadır. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında kilimlik adı verilen düz dokuma kısmı ve boncuk motifi bulunmaktadır. Orta zemin göz motifli bordür ile çevrelenmiştir. Dokumanın sağ ve sol kenarları direk motifiyle düzenlenmiştir. Dokumanın orta zemininde sekiz köşeli yıldız motifi ve beşli göz motifiyle aynalı adı verilen desen kompozisyonu oluşturulmuştur. Dokuma dikilmemiş haldedir ve arka yüzü çingirak motifi ile düzenlenmiştir.

5.8.10. Torba

Görsel 12. Torba Ön ve Arka Yüzleri (Ayşe Yıldırım Arşivinden, 2023, Büğdüz Köyü).

Bilgi fişi 10		Torba
İnceleme Tarihi		18.06.2023
Dokuma Türü		Düz dokuma
Bulunduğu yer, yöredeki adı		Soğanlı köyü, tabaklı torba
Dokuyucu, tarihlendirme		Hayriye Acar, 1980
Ölçüler (en x boy) cm		38x43
İp Türü	Atkı	Yün
	Çözü	Yün
	Desen	Yün
Dokuma Tekniği		Çapraz zili ve cicim
Kullanım Alanı		Ekmek torbası
Motif	Bordür	Zikkaz, boncuk
	Zemin	Boncuk, çarpı, zikkaz, toplu tabak
Renk		Kırmızı, turuncu, mavi, sarı, yeşil, beyaz

Kaynak Kişi	Salih Acar, 83, Soğanlı köyü
-------------	------------------------------

Kompozisyon Özellikleri: Dikdörtgen şeklindeki dokuma; başlangıç ve bitiş kısmı, iç, dış su yolları, bordür ile orta zeminden meydana gelmektedir. Dokumanın başlangıç ve bitiş kısmında yörede kilimlik adı verilen kısım ve boncuk motifi ile sınırlandırılan kuşak ta çarpı motifi bulunmaktadır. Dokumanın sağ ve sol kenarları zikkaz motifile süslenmiştir. Dokumanın orta zemininde baklava dilimlerini andıran geometrik formlar içinde top motiflerinin oluşturduğu tabak deseni yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur. Torba dokumanın arka kısmı ise çizik ve pıtrak motifile süslenmiştir.

6. Sonuç

Bu çalışma kapsamında Burdur iline bağlı Büğdüz köyünde yapılan araştırmalar sonucunda düz dokuma geleneğinin halen devam etmekte olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen 12 dokuma örneği, özellikle zili ve cicim teknikleri ile dokunmuş olup, seccade, yer yaygısı, torba ve heybe gibi çeşitli kullanım alanlarına sahiptir. Dokumaların teknik, motif, renk, malzeme ve kompozisyon özellikleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Geçmişten geleceğimize en önemli Kültür miraslarımızdan olan el dokumalarımız geleneksel üretimin belki de en önemli alanlarından biridir. Türk kültürünün vazgeçilmez örnekleri olan dokumalarımızı doğru araştırıp, belgeleyip bu örneklerden yola çıkıp yeni tasarım ve markalarımızı oluşturabilmeliyiz. Çünkü geleneksel dokumalarımız tekrarı olmayan üretimlerdir. En üzücü ve korkulan yönü de geleneksel dokumalarımızın üretimi çok çok azalmıştır. Eskiden dokunmuş olanlarda bir şekilde elden çıkarılmış ya da kullanımı sınırlanmıştır. Bu yüzden Kültürümüzün önemli ögesi olan geleneksel dokumalara gerekli destek ve ayırmacılık yapılması bir gerekliliktir.

Bunlara yönelik olarak bölgedeki genç nesillerin bu zanaat hakkında bilgi sahibi olmaları ve öğrenmeleri teşvik edilmelidir. Bu kapsamda, okullarda ve yerel atölyelerde dokuma kursları düzenlenebilir. Kültürel mirasın korunması ve dokuma geleneğinin devam etmesi için devlet ve yerel yönetimlerin destek vermesi gerekmektedir. Bu destek, malzeme temini, pazar oluşturma ve tanıtım faaliyetleri gibi çeşitli alanlarda olabilir.

Bu konuda atılacak bir başka adımda, bu çalışmada da yapıldığı gibi dokuma örneklerinin ve bu alanda yapılan çalışmaların detaylı bir şekilde belgelenmesi ve arşivlenmesiyle, gelecek nesillerin bu mirası tanınmasına yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak, Büğdüz Köyü düz dokumalarının bu çalışmada sunulan analizleri, yerel dokuma sanatının derinliklerine inmeyi ve bu sanatın kültürel ve ekonomik bağlamlarını anlamayı mümkün kılmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalar için bu makalenin sunduğu veriler ve yöntemler, Türk dokuma sanatlarına ve kültürel mirasın korunmasına katkı sağlayacaktır.

Teşekkür

Bu çalışmanın materyalini oluşturan dokuma örnekleri inceleme imkânı veren sevgili Hasan Tokgöz, Zehra Tokgöz, Süleyman Tokgöz, Fatıma Tokgöz Gün, Kadriye Candan, Hayriye Acar, Salih Acar, Gülsün Tortop, Şeref Tortop'a sonsuz teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

Kaynakça

Acar, B. (1975). *Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar*, Akbank Kültür Yayınları.

Acar, B. (1982). *Kilim-Cicim-Zili-Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları*, Eren Yayıncılık.

Barıştı, H. Ö. (2011). "Halı ve Düz Dokuma Yaygılarıyla İlgili Araştırmaların Kazanımları, Sorunları Bunların Getirdiği Problemlerin Çözümüne Yönelik Bir Öneri", *Arış Dergisi*, Sayı: 6. s. 28.

Genç, M. ve Öztürk, G. (2023). "Cennete Açılan Kapılar Denizli Çal'da Tespit Edilen Paşa Kapısı (Cennet Kapısı) Desenli Torbaların Teknik ve Desen Açısından İncelenmesi", *Sdü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 60.

Göksel, M. ve Şanlı, H., S. (2019). "Kütahya Yöresi Cicim ve Zili Örnekleri", *Arış Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı 15, 40-61.

Hız, K. ve Oyman, N. R. (2016). "Burdur İli Geleneksel Mekikli Dokumaları", *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, Cilt:9.

Koyuncu Okca, A. ve Genç, M. (2015). "Anadolu Halı ve Kilimlerinde Renk", *Sobider-Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2, Sayı:4.

Oyman, R. (2005). *Burdur İli Geleneksel Dokumaları ve Günümüzdeki Durumu*, I. Burdur Sempozyumu, Kongre Kitabı, 112-122.

Ölmez, F. N., Etikan, S., (2023). "*Kırşehir Kilim, Cicim, Zili ve Sumak Dokumaları*"; Kitap Bölümü: Türk kilimleri: Kilim, Cicim, Zili, Palas", *Editör: Aysen Soysaldı*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını 641, Kaynak Eserler 79, Cilt II, 961-1002, 1. Baskı.

Öngen, A. G. (2016). "Çağdaş Türk Kirkitli Dokuma Sanatçıları", *Akdeniz Sanat Dergisi*, 2016, Cilt 9, Sayı 17.

Özata, M. (2009) *Burdur Tarihi, İlkçağlardan Kurtuluş Savaşı'na*, Umay Yayınları, Özyıldırım.

Özyıldırım, G. (2018). *1971 Burdur Depremi Sonrasında Büğdüz köyü Halıcılığı (Carpet Weaving in Büğdüz Village after 1971 Burdur Earthquake)*, Craftarch'18 International Art Craft Space Congress, Konya, 128-143.

Polat, C., Genç, M., Öztürk, İ. (2023). "İğdır'da Tespit Edilen Mafraş Dokumalarının Teknik ve Tasarım Açısından İncelenmesi", *Premium E-Journal of Social Sciences: 7(28)*, 162-179.

Şahin, Z. (2023). "Kuruhüyük (Felahiye-Kayseri) Yöresi Düz Dokumaları", *Premium E-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 7(34), 1250–1262.

Yiğın, A., Akay, B. (2023) "Burdur İli Arkeoloji Turizmi (Arkeo-Turizm) Potansiyeli Üzerine Bir İnceleme, *Turizm ve Araştırma Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1:7-8

Yıldırım, A. (2023). "Gökçeyaka (Yeşilova-Burdur) Düz Dokumaları". *Journal of Social, Humanities and Administrati ve Sciences*, 9(68), 3497-3509.

İnternet Kaynakları

http 1. <https://islamansiklopedisi.org.tr/bugduz>, Erişim tarihi: 02.08.2024.